

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาพยาบาลเป็นการจัดการศึกษาโดยมีเป้าหมายสำคัญคือ ผลิตบุคลากรทางการพยาบาลที่มีคุณภาพเพื่อตอบสนองความต้องการด้านการพยาบาล จากอดีตจนถึงปัจจุบันการศึกษายาบาลมีการพัฒนามาตลอด เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ปัจจุบันการศึกษายาบาลมุ่งเน้นการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ด้วยเหตุนี้ทำให้วิทยาลัยพยาบาลจึงต้องมีภารกิจหลักที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของอุดมศึกษา 4 ประการคือ 1) จัดการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการพยาบาล และการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรสาธารณสุข 2) ศึกษา ค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาและการบริการพยาบาล 3) บริการวิชาการแก่สังคมเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้ในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน 4) ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อปลูกฝังการเป็นพลเมืองที่ดีมีระเบียบวินัย คุณธรรม จรรยาบรรณ ตลอดจนการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถปรับตัวได้ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม (สถาบันพระบรมราชชนก, 2536)

การจัดการศึกษามีคุณภาพดี หรือมีมาตรฐานเพียงใดขึ้นอยู่กับปฏิบัติงานวิชาการของสถาบัน ดังที่ กิตติมา ปรีดีดิลก (2532 : 48) ได้กล่าวไว้ว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของสถาบันการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษาประเภทใด มาตรฐานหรือคุณภาพการศึกษาจะได้รับการพิจารณาจากผลงานด้านวิชาการเป็นสำคัญ ดังนั้นงานวิชาการจะมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับผู้บริหารและครูอาจารย์ ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้นั้น ก็คือการปรับปรุงและพัฒนาครูอาจารย์ให้มีความสามารถหรือใช้ความสามารถที่มีอยู่เดิมให้มากขึ้น การนิเทศการศึกษาเป็นงานของบุคลากรทางการศึกษาที่จัดกระทำเป็นกระบวนการร่วมกันในการบริการช่วยเหลือ ปรึกษาแนะนำเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงการปฏิบัติงานของครูอาจารย์ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังที่ Good (1953 : 539) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษา เป็นความพยายามของผู้ที่ทำการนิเทศที่จะใช้เป็นสื่อกลางในการพัฒนาผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านวิชาชีพ การนิเทศการศึกษาเป็นการช่วยเหลือแนะนำวิธีการจัดการศึกษาแก่ผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้สามารถปรับปรุงการเรียนการสอน การเลือกวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนการสอน ตลอดจนเทคนิคและวิธี

การที่จะช่วยพัฒนาผู้สอนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนิเทศการศึกษาจึงเปรียบเสมือนระบบประสาทของสถาบันการศึกษาที่คอยควบคุมและช่วยเหลือให้สถาบันการศึกษาสามารถ ดำเนินการจัดการศึกษาได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

การจัดงานด้านวิชาการในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่าจำนวนนักศึกษาที่มีจำนวนมาก จำนวนอาจารย์ไม่สอดคล้องกับนักศึกษาที่ต้องผลิต เพราะนโยบายกระทรวงสาธารณสุขได้มีการขยายบริการสาธารณสุขไปยังชุมชน จำเป็นต้องเร่งผลิตบุคลากรทางการพยาบาล ซึ่งไม่สอดคล้องกับการเพิ่มอัตรากำลังของอาจารย์ผู้สอน ดังที่ มณฑนา เหมชะญาติ (2534) ได้ศึกษาการจัดงานด้านวิชาการของฝ่ายวิชาการวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกองงานวิทยาลัยกระทรวงสาธารณสุขพบว่า อาจารย์มีจำนวนจำกัดทำให้ต้องรับภาระด้านงานสอนมาก อาจารย์มีภาระการสอนมากทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมพัฒนาการสอนได้เท่าที่ควร ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดงานเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ดาราพร คงจา (2534) พบว่า อาจารย์ในวิทยาลัยพยาบาลแต่ละแห่งมีงานสอนมาก ต้องรับผิดชอบหลายหลักสูตร และจำนวนอาจารย์ไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนนักศึกษา มีความสับสนในเรื่องเนื้อหาของแต่ละหลักสูตร รวมถึงสถานที่และอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนยังไม่เพียงพอ ดังนั้นอาจารย์พยาบาลนอกจากต้องรับผิดชอบงานจัดการเรียนการสอน ยังต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อความก้าวหน้าทางด้านวิชาการและวิชาชีพพยาบาลเพื่อนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีคุณภาพอยู่เสมอ ทำให้ภาระหน้าที่ของอาจารย์พยาบาลค่อนข้างมากและซับซ้อน (เสริมศรี เวชชะ, 2536) ผลที่ตามมาก็คือ อาจารย์พยาบาลไม่สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบได้อย่างครอบคลุม ดังที่ ผกา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2532) ได้ศึกษาบทบาทอาจารย์พยาบาลพบว่าอาจารย์พยาบาลมีบทบาทด้านการสอนมากที่สุด ส่วนบทบาทอื่นอยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับ ทิพวรรณ อากาศวิภาต (2537) ได้ศึกษาสภาพการบริหารวิชาการของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขพบว่า ความคิดเห็นของอาจารย์พยาบาลต่อการบริหารวิชาการของวิทยาลัยพยาบาล ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการนิเทศการศึกษา โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และในรายด้านพบว่าด้านการนิเทศการศึกษามีการปฏิบัติจริงในระดับน้อยสุด

จากการศึกษาดังกล่าวพบว่า อาจารย์พยาบาลประสบปัญหาและข้อจำกัดในการปฏิบัติงานวิชาการหลายประการหลายประการ ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าถ้ามีการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารอย่างครอบคลุมจะทำให้การปฏิบัติงานวิชาการของอาจารย์พยาบาลจะมีความครอบคลุมและมีการพัฒนามากขึ้น จึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการศึกษากับการปฏิบัติงานวิชาการของอาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขเพื่อได้ข้อมูลในการปรับปรุง

งานนิเทศการศึกษาของผู้บริหารและการปฏิบัติงานวิชาการของอาจารย์พยาบาล อันจะส่งผลถึง
คุณภาพการศึกษาพยาบาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล
2. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานวิชาการของอาจารย์พยาบาล
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างงานนิเทศการศึกษาของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานวิชาการของ
อาจารย์พยาบาล

แนวเหตุผลและสมมติฐานการวิจัย

การนิเทศการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา เพราะสถานศึกษานั้นมีหน้าที่
สอนให้มีความรู้ การที่อาจารย์ผู้สอนจะสอนอย่างไรและต้องการความช่วยเหลืออย่างไรเพื่อให้ผล
การเรียนรู้ดีขึ้นนั้นต้องอาศัยการนิเทศเป็นหลักสำคัญ ดังนั้นผู้บริหารควรตระหนักเสมอว่า การนิเทศ
การศึกษานั้นเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาจะขาดเสียมิได้ เพราะว่าการนิเทศการศึกษา
เป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้ผลการเรียนการสอนดีขึ้น อย่าเห็นงานอื่นดีกว่างานวิชาการ การนิเทศ
เป็นสายงานสนับสนุนหรือสายงานวิชาการเพื่อช่วยเหลือแนะนำสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานให้สามารถ
ทำงานสำเร็จตามเป้าหมายและแผนงานที่กำหนดไว้จากระดับบริหารไปสู่ระดับปฏิบัติอย่างมี
ประสิทธิภาพ และให้งานเกิดประสิทธิผลสูงสุด (อุทัย ธรรมเดโช, 2531: 100)

เมื่อพิจารณาด้านการบริหารงานวิชาการ เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมวิชาการ
โดยการปรับปรุงพัฒนาและส่งเสริมงานให้มีคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการ
สอน การนิเทศการศึกษา การประเมินผล (ทิพวรรณ อากาศวิภาต, 2537) แสดงให้เห็นว่าการ
นิเทศการศึกษาเป็นกิจกรรมทางวิชาการที่มีความสำคัญ สอดคล้องกับ สมศักดิ์ อมรรัตานนท์
(2537) ได้ศึกษาปัจจัยการพัฒนางานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของ
ผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสระบุรีพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนางาน
วิชาการ คือ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านการเงิน ปัจจัยด้านบรรยากาศในโรงเรียน ปัจจัยด้าน
ผู้นำของผู้บริหาร และปัจจัยด้านการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

ภาระกิจที่สำคัญที่ผู้นิเทศจะต้องปฏิบัติโดยตรงอย่างน้อย 5 ประการมีดังนี้ คือ ช่วยผู้สอน
โดยตรง พัฒนาหลักสูตร ให้บริการเสริมวิชาการ พัฒนากลุ่ม และให้การสนับสนุนหรือช่วยเหลือครู

ผู้สอนทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ งานการนิเทศการศึกษา และพัฒนาหลักสูตร จะเน้นถึงคุณภาพของงานวิชาการที่มีผลโดยตรงต่อการเรียนการสอนและการใช้หลักสูตร ซึ่งผู้นิเทศโดยตรงจะต้องมีภาระกิจที่จะให้ความช่วยเหลือผู้สอนปรับปรุงการสอนให้มี คุณภาพและประสิทธิภาพ

สมาคมการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (อ้างใน พูลสวัสดิ์, 2526) สรุปผลการวิจัยว่าการบริหารวิชาการประกอบด้วย 1) งานบริหารหลักสูตร 2) งานนิเทศการศึกษา 3) งานจัดกิจกรรมต่าง ๆ 4) งานแนะแนว 5) งานประเมินผลการศึกษา 6) งานติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของโครงการและกิจกรรม 7) งานประชุมเพื่อประสานแผนงานและปรับปรุงการปฏิบัติงาน ส่วนงานการนิเทศการศึกษาตามแนวคิดของ Harris (1985: 125) กำหนดงานไว้ 10 ประการ คือ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การบริหารงานบุคคล 4) การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก 5) การจัดอบรมครูประจำการ 6) การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ 7) การปฐมนิเทศครู ใหม่ 8) การจัดบริการพิเศษแก่ครู 9) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 10) การประเมินผลการสอน ซึ่งจะเห็นได้ว่างานวิชาการและงานนิเทศการศึกษามีลักษณะงานที่สอดคล้องและมีความสัมพันธ์กันสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของจิรพันธ์ คชสวัสดิ์(2536) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างงานการนิเทศการศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านการรับรู้ภารกิจหน้าที่ของผู้บริหาร ด้านการรับรู้การนิเทศการศึกษภายในโรงเรียน ด้านกระบวนการนิเทศ กับการพัฒนางานวิชาการในโรงเรียน พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า ความสัมพันธ์อยู่ในระดับมากทุกด้าน

จากแนวคิดและงานวิจัยข้างต้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า การนิเทศการศึกษาของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติงานวิชาการของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่อาจารย์พยาบาลที่ปฏิบัติงานในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ที่เปิดสอนในหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ ที่มีนักศึกษาสำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์อย่างน้อย 1 รุ่น นับถึงปีการศึกษา 2539 จำนวน 25 แห่ง

2. ตัวแปร ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ได้แก่

2.1 ตัวแปรเกณฑ์ คือ การนิเทศการศึกษาของผู้บริหารตามการรับรู้ของอาจารย์พยาบาล ประกอบด้วยงาน 4 ด้าน คือ

2.1.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

- 2.1.2 ด้านการพัฒนาวิชาการบุคลากร (อาจารย์)
- 2.1.3 ด้านการประเมินผลการสอน
- 2.1.4 ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม
- 2.2 ตัวแปรทำนายคือ การปฏิบัติงานวิชาการของอาจารย์ประกอบด้วยงาน 5 ด้าน คือ
  - 2.2.1 ด้านหลักสูตร
  - 2.2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน
  - 2.2.3 ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา
  - 2.2.4 ด้านการพัฒนาตนเองทางด้านวิชาการ
  - 2.2.5 ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. วิทยาลัยพยาบาล หมายถึง สถาบันการศึกษาพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่เปิดสอนในหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ ที่มีนักศึกษาสำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ อย่างน้อย 1 รุ่น จำนวน 25 แห่ง

2. อาจารย์พยาบาล หมายถึง ผู้รับภาระนิเทศ โดยได้รับการบรรจุแต่งตั้งให้ทำการสอนในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ที่ปฏิบัติงานไม่ต่ำกว่า 1 ปี

3. การนิเทศการศึกษาหมายถึง การปฏิบัติงานของผู้บริหารตามการรายงานของอาจารย์พยาบาลเกี่ยวกับการให้การช่วยเหลือแนะนำแก่อาจารย์ทางด้านวิชาการโดยการใช้สื่อและเครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้อาจารย์สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยงาน 4 ด้านคือ

3.1 การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การที่ผู้บริหารให้การช่วยเหลือสนับสนุนให้อาจารย์ปฏิบัติกิจกรรมเช่น การออกแบบหรือปรับปรุงหลักสูตร และจัดทำแผนงานเพื่อนำหลักสูตรไปใช้ โดยคำนึงถึงบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และเทคนิควิธีสอนต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 การพัฒนาวิชาการบุคลากร (อาจารย์) หมายถึง การที่ผู้บริหารให้การช่วยเหลือและสนับสนุน การเสริมสร้างศักยภาพของอาจารย์ในการปฏิบัติภาระกิจตามบทบาทและความรับผิดชอบในการเป็นอาจารย์ โดยเน้นการพัฒนาด้านวิชาการให้มีทักษะในการปฏิบัติงาน และตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

3.3 การประเมินผลการสอน หมายถึง การที่ผู้บริหารช่วยเหลือและสนับสนุนให้อาจารย์ปฏิบัติกิจกรรม การวางแผนจัดระบบการประเมินผลและการปฏิบัติกิจกรรม เพื่อประเมินผลกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 การบริการวิชาการต่อสังคม หมายถึง การที่ผู้บริหารให้การช่วยเหลือและสนับสนุนให้อาจารย์ปฏิบัติกิจกรรม การให้การศึกษาแก่ชุมชน การบริการชุมชน การส่งเสริมและพัฒนาชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การปฏิบัติงานวิชาการ หมายถึง การที่อาจารย์พยายามดำเนินงานในขอบข่ายงานวิชาการของวิทยาลัยพยาบาลโดยการปรับปรุงและส่งเสริมงานให้มีคุณภาพ 5 ด้านคือ

4.1 หลักสูตร หมายถึง การออกแบบหลักสูตรหรือปรับปรุงหลักสูตรที่จะนำมาใช้ การจัดทำมาตรฐานทางวิชาการ การพัฒนาแผนการสอนและบทเรียน การวิเคราะห์และการประเมินหลักสูตร

4.2 การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดแผนการเรียนการสอน การจัดทำตารางสอน บันทึกการสอน การจัดหาจารย์เข้าชั้นเรียน การจัดให้มีการสอนซ่อมเสริม การจัดบริการสื่อการเรียนการสอน การเขียนตำราเอกสารประกอบการสอน

4.3 การพัฒนาตนเองทางด้านวิชาการ หมายถึง การศึกษาและการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ ด้วยวิธีการค้นคว้าและการแสวงหาความรู้ในหลาย ๆ รูปแบบจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งอาจจะกระทำด้วยการศึกษาด้วยตนเองและที่หน่วยงานจัดให้

4.4 การวัดและประเมินผลการศึกษา หมายถึง การวางแผนจัดระบบการประเมินผลและการปฏิบัติกิจกรรม เพื่อประเมินผลกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

4.5 การบริการวิชาการแก่สังคม หมายถึง การให้การศึกษาแก่ชุมชน การบริการชุมชน การส่งเสริมและพัฒนาชุมชน

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของผู้บริหารเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงงานนิเทศการศึกษาในวิทยาลัยพยาบาล

2. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานวิชาการของอาจารย์พยาบาลเพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงการปฏิบัติงานวิชาการในวิทยาลัยพยาบาล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การนิเทศการศึกษาของผู้บริหาร	การปฏิบัติงานวิชาการของอาจารย์
1. การพัฒนาหลักสูตรและการสอน	1. หลักสูตร
2. การพัฒนาวิชาการบุคลากร(อาจารย์)	2. การจัดการเรียนการสอน
3. การประเมินผลการสอน	3. การพัฒนาตนเองทางด้านวิชาการ
4. การบริการวิชาการแก่สังคม	4. การวัดและประเมินผลการศึกษา
	5. การบริการวิชาการแก่สังคม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย